

Posudek oponenta habilitační práce

PhDr. Kláry Uličné, Ph.D.

Od praxe k teorii ve vzdělávání učitelů: Rozvoj profesního vidění a didaktické znalosti obsahu v rámci videoklubů

Oponent: prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.

Pedagogická fakulta MU, Institut výzkumu školního vzdělávání

Úvod

Posudek habilitační práce Kláry Uličné by bylo možné uvést otázkou „Jak přiblížit praxi teorii a teorii praxi ve vzdělávání budoucích učitelů?“ Na tuto otázku se totiž autorka snaží odpovědět třemi způsoby: 1) objasněním vztahu teorie a praxe s využitím novějších pedeutologických poznatků, 2) shrnutím zkušeností s uplatňováním videoklubů, které využívají didaktické vědění a vidění studentů učitelství, 3) rozsáhlým výzkumem profesního vidění u budoucích učitelů anglického jazyka.

O čem habilitační práce pojednává?

Obsah habilitační práce leží na pomezí pedagogiky a didaktiky anglického jazyka. Zaměřuje se na pedeutologickou problematiku, a v ní zejména na rozvoj profesního vidění, které se odvíjí od profesního vědění a zkušeností studentů učitelství. Autorka promítá své pedagogické a oborově didaktické vědění, ale i mezioborové vidění a zkušenosti z praktické pedagogické a výzkumné činnosti do tří částí.

První část je velmi zdařilou teoretickou pedeutologickou propedeutikou, v níž autorka sice čerpá z mnoha aktuálních tuzemských a zahraničních zdrojů, ale získané poznatky analyzuje a poté syntetizuje do podoby účelného textu, který je východiskem následujících částí (nejde tedy o kompilaci zdrojů). Tyto poznatky ukotvuje mezi dva póly učitelského vzdělávání – mezi jeho teorií a praxí. Objasňování klíčových pojmů - didaktické znalosti obsahu a profesní vidění – tak dostává konkrétní smysl pro uvažování o tom, jak studenty postupně podněcovat a vést k rozvoji jejich hlubšího uvažování o obsahu výuky, žácích i pedagogických postupech.

Jedním z nástrojů jsou tzv. videokluby jako specificky pojaté předměty v kurikulu didaktiky anglického jazyka. Jim se dostává pozornosti ve druhé části habilitační práce. Ukazuje, jak lze kloubit pozorování videozáznamů cizí a vlastní výuky, s diskusně pojatými semináři a sebereflexemi studentů. Za významnou složku videoklubů lze považovat sdílení zkušeností jeho účastníků ze sledování videozáznamů hodin anglického jazyka na základní škole. Sdílení se opírá o zkušenosti a poznatky z nepřímého pozorování videozáznamů výuky. Ty vstupují do profesního vidění. Profesní vidění však didaktické znalosti obsahu přesahuje.

O ověřování přínosů videoklubů pro profesní růst studentů učitelství anglického jazyka pojednává třetí, obsáhlá část habilitační práce, kterou autorka nazvala *Výzkumná zpráva o průběhu a výsledcích videoklubů*. Zahrnuje tři relativně samostatné výzkumné sondy, které byly zaměřeny na povahu 1) profesního vidění (1. sonda), oborově didaktických aspektů

profesního vidění (2. sonda) a 3) komunikace ve videoklubech (3. sonda). Výsledky (založené zejména na analýze písemných sebereflexí studentek s využitím kategoriálních systémů, ale i na analýze obsahu skupinových diskusí) jsou interpretovány velmi pečlivě a důsledně.

Práci uzavírá stručný, ale výstižný závěr. Čtenář má možnost seznámit se podrobněji s tématem videoklubů i výzkumnými daty i v přílohách habilitační práce.

Co habilitační práce přináší pro teorii a praxi?

Autorka v habilitační práci odhaluje význam dvou významných pedeutologických fenoménů – didaktických znalostí obsahu a profesního vidění, kterým věnuje teoretickou i výzkumnou pozornost. Dokládá daty, že videokluby jsou užitečným i účinným prostředkem rozvíjení profesního vidění budoucích učitelů anglického jazyka. Z textu je patrné, že do profesního vidění vstupují didaktické znalosti obsahu a že některé jeho složky mají tacitní charakter. Současně je zřejmé, že v procesu osvojování didaktického vědění a rozvíjení profesního vidění mají značný význam různé podoby sebereflexe zkušeností studentů.

Souhrnně lze přínosy habilitační práce vyjádřit takto:

- 1) První část práce v koncentrované podobě představuje teoretický náhled na tři stěžejní složky profesního učení studentů učitelství - profesní vědění, profesní vidění a profesní jednání. Tato část může inspirovat vzdělavatele budoucích učitelů různých oborů a předmětů.
- 2) Druhá část je praxí i výzkumem ověřenou didaktickou propedeutikou ukazující, jak připravovat a ve vzdělávání budoucích učitelů anglického jazyka využívat různé formy videoklubů.
- 3) Třetí část možno s určitou metaforickou nadsázkou nazvat „Cesta do hlubin výzkumníkovy duše“. Až s téměř mikroskopickou podrobností můžeme totiž sledovat autorčiny kroky přípravy, realizace a evaluace smíšeného výzkumu s převahou kvalitativní metodologie.

Když jsem četl výzkumnou část habilitační práce poprvé, jevila se mi až příliš podrobná a měl jsem dojem, že obsahuje řadu méně podstatných detailů. Druhé čtení (resp. studium) mne však přesvědčilo o účelnosti všech výzkumných zjištění i autorčiných komentářů. Mohu konstatovat, že empirická část habilitační práce má nejenom velký rozsah, ale i hloubku.

Náměty do diskuse (v rámci habilitační rozpravy)

- 1) Problém vztahu teorie a praxe ve vzdělávání učitelů není nový. Stále je však diskutován v pedagogických (resp. pedeutologických) a metodologických kontextech. Přináší výzkum videoklubů některé nové pohledy na přibližování teorie praxi a naopak?
- 2) Vyjděme z teze, že profesní vědění, vidění a jednání jsou klíčovými ukazateli učitelovy profesionality. Mění se vztahy mezi těmito ukazateli v procesu profesního růstu (student učitelství, začínající učitel, zkušený učitel)?

- 3) Uvedený výzkum si podrobně všímá didaktické a komunikační stránky výuky anglického jazyka (v rámci videoklubů). Nezahrnuje však profesní vidění učitele i stránku vztahovou, která umožňuje vnímat, detekovat a identifikovat např. i „výchovné situace“ a reagovat na ně?

Závěr

Habilitační práce Kláry Uličné *Od praxe k teorii ve vzdělávání učitelů: Rozvoj profesního vidění a didaktické znalosti obsahu v rámci videoklubů* představuje významný příspěvek pro rozvoj didaktiky anglického jazyka, a tedy i pro zkvalitnění vzdělávání budoucích učitelů tohoto předmětu. Je také výzvou pro mezioborovou spolupráci oborových didaktiků, pedagogů i psychologů. Považuji ji za kvalitní podklad pro obhajobu. **Splňuje požadavky** standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

Vlastimil Švec

V Brně 17. září 2023